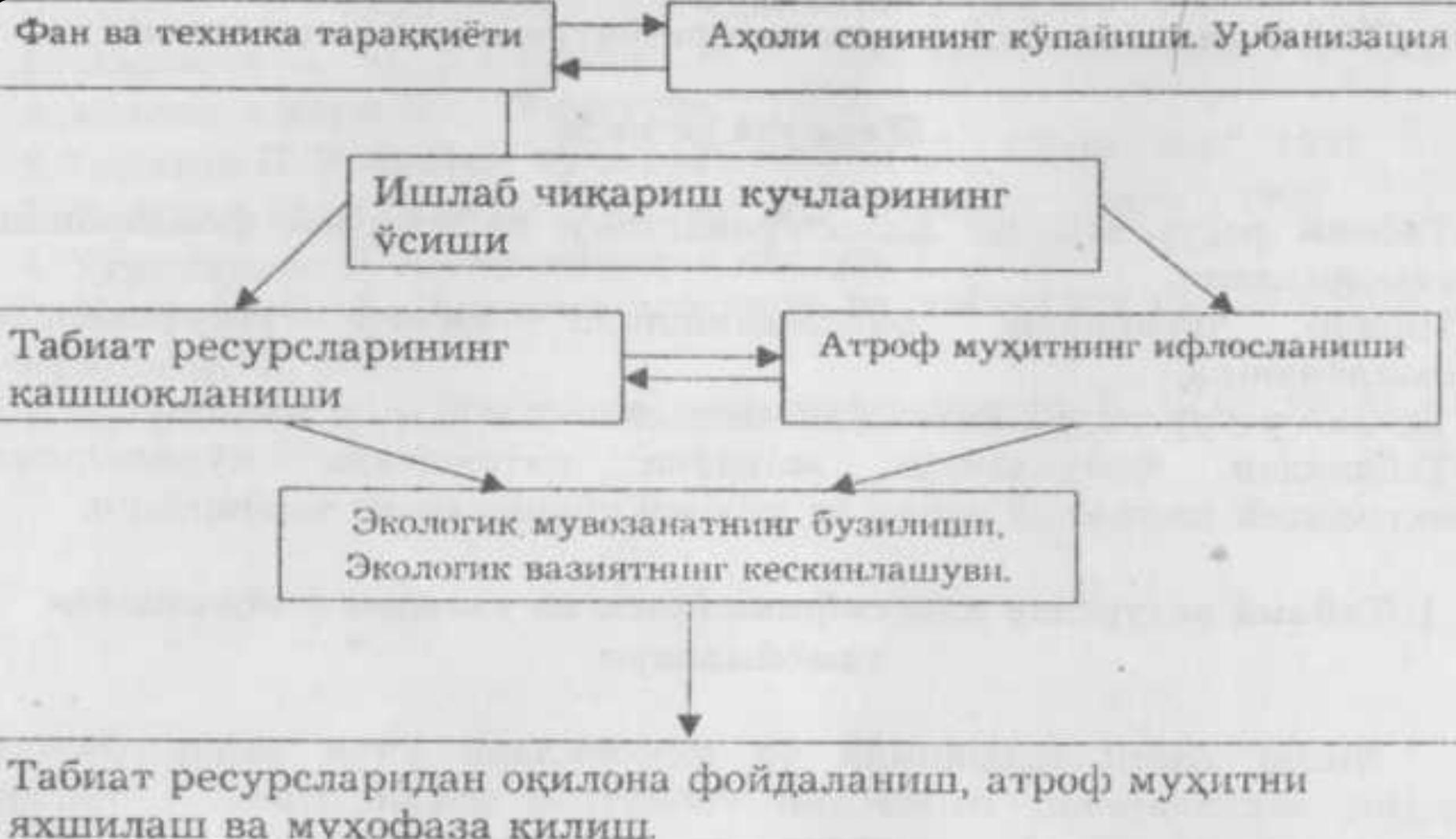

7-мавзу. ТАБИЙ РЕСУРСЛАР КЛАССИФИКАЦИЯСИ ВА УЛАРДАН ФОЙДАЛИНИШ ТАМОЙИЛЛАРИ

РЕЖА:

- 1.Инсон мөхнат фаолиятииниг табиатга таъсири, омиллари ва шакллари.
- 2.Табий ресурс тушунчаси.
- 3.Табий ресурслар классификацияси
- 4.Тикланмайдиган табий ресурслар ва тикланадиган табий ресурслар.

Инсон меҳнат фаолиятинииг табиатга тъсири, омиллари ва шакллари.

Эхтиёжга яраша меъёрда фойдаланиш деганда табиат ресурсларидан ишлаб чиқариш қувватига teng келадиган ҳажмда олиш тушенилади.

Табий ресурслар - ишлаб чиқариши жойлаштириш ва ривожлантиришда асосий омиллардан бири ҳисобланади.

Табий ресурс - инсон ҳаёти, хўжалик фаолияти учун керак бўлган барча табий жисмлар , ҳодисалар, жараёнлар тушенилади, хилма-хил табий ресурслар жамиятнинг асосий мавжудлигининг асосий манбалари ҳисобланади.

Табий
ресурслар

Тугайдиган

Тугамайдиган

Умуман, РЕСУРС сўзи французча бўлиб «ЯШАШ ВОСИТАСИ» деган маънони билдиради.

Шу боис ҳам табиий ресурслар дегандага ишлатиладиган ёввойи ўсимликлар ва ҳайвонлар, кишилар ичадиган ва бошка кўп маҳсулотларда фойдаланиладиган сувлар, металлар, олинадиган рудалар, уйлар куриладиган ёғочтахталар, энергия ва ёқилги манбаалари бўлган кўмир, нефт ва табиий газлар тушунилади.

Тугамайдиган ресурслар ҳам ўз навбатида оқилона муносабатни талаб этади. Бундай ресурслар сирасига сув, ҳаво (иклим) ҳамда космик ресурслар киритилади.

Тугайдиган ресурслар шартли равишида тикланадиган ва тикланмайдиган ресурсларга булинади.

Тикланадиган табиий ресурслар - бутунлай йўқ бўлиб кетмайди ва кайтадан тикланади.

Тирик мавжудотлар, ўсимлик ва хайвонлар. шунингдек тупроқ ана шундай ресурслардандир.

Тупроқ йўқ бўлиб кетмайди, лекин асосий хоссаси бўлган унумдор-лигини йукотади. Бундай ресурслардан фойдаланаётганда шуни эсда тутиш керакки, муайян табиий шароитнинг бузилиши уларнинг кайта тикланишига халақит берииши мумкин.

Тикланмайдиган табий ресурслар ёки
фойдаланилаётган даражадан юз марта ва миллион
марта секин тикланадиган табий ресурслар
биринчи гурухга киради.

Бутунлай йўқ бўлиб кетадиган ва жуда камайиб
кетадиган **ер ости бойликлари фойдали**
казилмалар шулар жумласидандир.

Табиий ресурслар

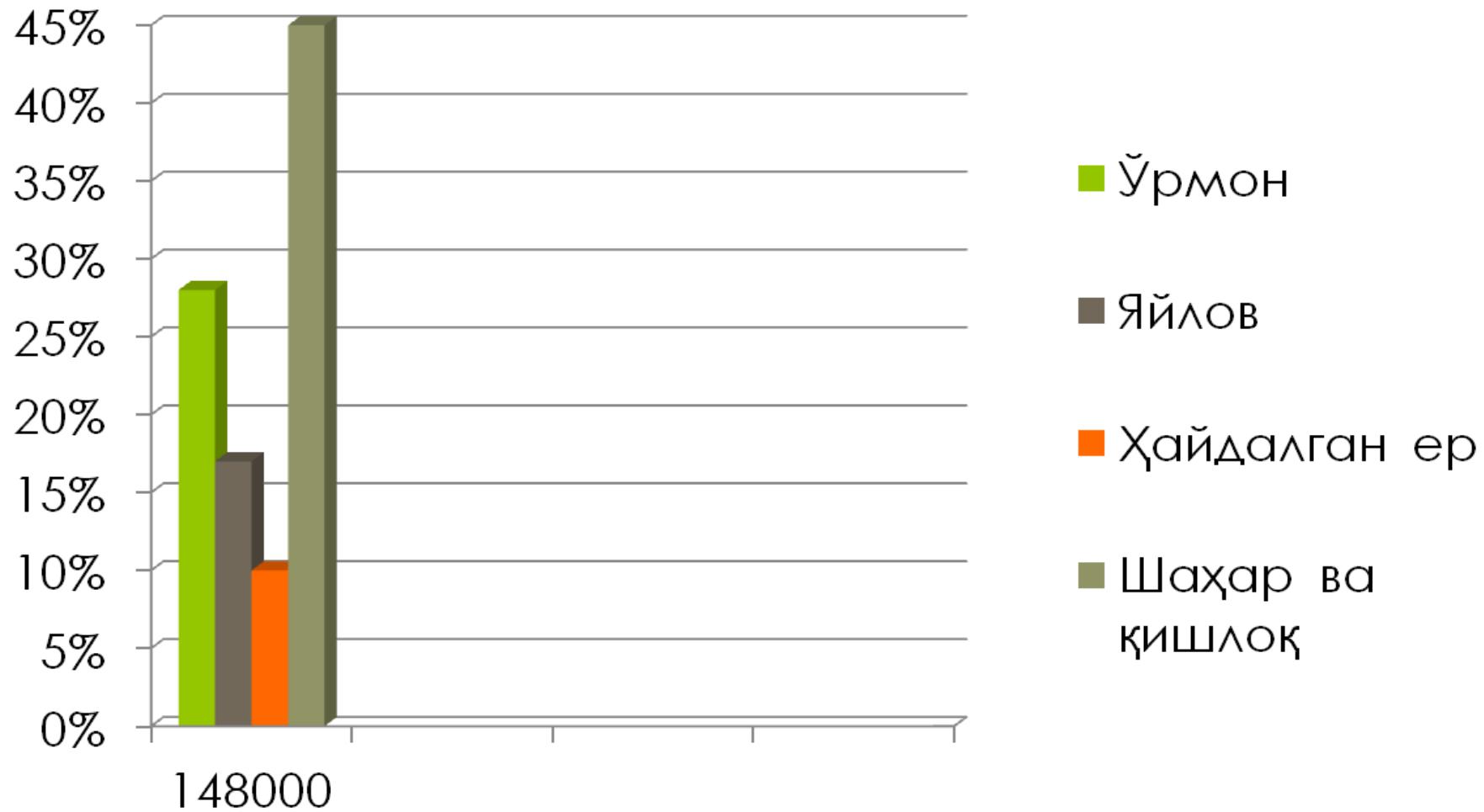
Тикланмайдиган

Тикланадиган

**Ер ости
бойликлар**

**Тупроқ , сув ,
ҳайвонот ва
ўсимлик дунёси**

ДУНЁ ЕР ФОНДИ.

Тугамайдиган

Космик

Қуёш,
радиацияси,
денгиз
күтарилиши ва ҳ.

Иқлимий

Атмосфера ҳавоси , шамол
энергияси

Дунё
океанлари

Ер ости бойликлари.

Ер остидан қазиб олинадиган ва жаҳон иқтисодиёти томонидан ўзлаштириладиган биомасса материаллари йилига **120** млрд. тоннадан ортиқни ташкил қилади ва унинг фактат **7,5%** изигина ишлаб чиқариш жараёни да зарур махсулотлар олинади ва катта қисми чиқинди ҳолида атроф -муҳитга ташланади.

ТУПРОҚ -ер ресурсларидан бири ҳисобланади.

Унумдорлик ҳусусиятига эга бўлган ер юзасининг устки ғовак қатлами тупроқ дейилади.

Тупроқ организмлар учун ҳаёт муҳити, озуқа манбайи ҳисобланади, моддаларинг кичик биологик ва катта геологик айланма ҳаракатида муҳим рол ўйнайди.

Классификацияда табиий ресурслар моддий ишлаб чиқаришнинг асосий секторларида ва ишлаб чиқаришдан ташқари сферада фойдаланишига қараб гурухларга ажратлиди.

**Моддий ишлаб
чиқариш ресурслари**

саноатда- ёкилги,
металлар, сувлар, ёғоч-
тахта, балиқ, қишлоқ
хўжалигига- сув
(суғориш учун),
овланадиган хайвонлар

**Номоддий соҳа
ресурслари**

иҷимлиқ суви,
дараҳтзорлар,
кишиларни даволаш
учун иқлим
ресурслари ва х-к

Айни, элементар ва комплекс ресурслардан хусусиятига кўра фойдаланиш даражасига эса **реал хамда потенциал** ресурсларга ажратилади.

Реал табиий ресурслар деганда бугунги кунда хўжалик фаолиятида фойдаланиб келинаётган ресурслар тушуニлса,

Потенциал ресурслар - фойдаланиш йўналиши, ундан келадиган иқтисодий самарадорликни илмий жиҳатдан асосланган, ҳозирда амалиётда фойдаланилмаётган ёки фойдаланиш кўлами паст бўлган салоҳиятли исгикбол ресурслариdir.